

TOPONIMIA COMUNEI VICOVU DE JOS (I)

CARMEN-RODICA CHELBA

The toponymy of Vicovu de Jos village (I)

(Abstract*)

This paper presents a study of toponymy. It is the result of toponomyc surveys made in the field, supplemented with a documentary literature, using the experience and results of researchers who have dealt so far in this region. Developing such a study was necessary, the area is less known in dialectological terms. The paper is divided into several parts: the natural history of Vicovu de Jos, city name, onomasiology, personal toponyms.

Keywords: toponymy, Vicovu de Jos, landscape, history, city name, onomasiology, personal toponyms.

INTRODUCERE

Lucrarea de față reprezintă un studiu de toponimie. Ea este rezultatul anchetelor toponimice efectuate în teren, completate cu o documentare bibliografică de specialitate, folosindu-se experiența și rezultatele obținute de cercetătorii care s-au ocupat, până în prezent, de această regiune.

Elaborarea unui astfel de studiu era necesară, zona fiind mai puțin cunoscută din punct de vedere dialectologic, prin aceasta aducându-ne și noi o modestă contribuție la cunoașterea comunei natale. Totodată, prin această lucrare, am dorit să punem în practică cunoștințele pe care le-am acumulat la Universitatea „Ștefan cel Mare” din Suceava, pe parcursul celor patru ani de studii.

Desigur, prin această lucrare, nu putem spune că am epuizat toate problemele care se pun, din punct de vedere teoretic, în legătură cu această zonă, cu atât mai mult cu cât multe probleme sunt încă controversate, noi încercând să aducem o contribuție la elucidarea unora dintre ele. Având în vedere toate acestea,

* Traducere: Ana-Gabriela Drahta.

considerăm că cercetările trebuie continuate, iar cunoștințele dobândite să constituie un sprijin pentru cercetările care vor urma.

CADRUL NATURAL

„Nicăieri pe tot cuprinsul pământului românesc nu se află, pe un spațiu atât de mic, atâta bogăție de istorie românească, atâtea amintiri scumpe ale trecutului nostru” – spunea istoricul Dimitrie Onciul, în 1915, referindu-se la partea de nord a Moldovei.

Străbătând meleagurile de o tulburătoare frumusețe ale Țării de Sus, cu culmi târăgănite și prelungi, acoperite cu falnice păduri de brad și molid, despărțite de văi largi cu pajiști întinse, meleaguri ce adăpostesc, din vremuri străvechi, sate bogate și vestite ctitorii domnești sau boierești, omul zilelor noastre este impresionat nu numai de peisajul natural atât de pitoresc al acestui ținut, ci și de numeroasele mărturii de civilizație și cultură românească ale căror forme inedite, păstrate până astăzi, sunt măsura sensibilității și capacității artistice a poporului, dovezi ale permanenței și ale statorniciei sale istorice pe acest pământ.

În acest „rai al Moldovei” – cum numea Mihai Eminescu Bucovina –, pe versantul de răsărit al Carpaților, în zona de contact a Obcinelor Bucovinei cu Podișul Sucevei, este așezată comuna Vicovu de Jos, una dintre cele mai frumoase așezări de pe cursul mijlociu al râului Suceava. Beneficiind de condiții naturale favorabile, oamenii s-au așezat aici cu foarte mult timp în urmă, acest lucru fiind evident dacă avem în vedere că această comună este atestată documentar de mai bine de 500 de ani.

Din punct de vedere geografic, teritoriul comunei este situat între următoarele coordonate geografice: 47°50'28" și 47°54'52" latitudine nordică și 25°38' și 25°46'32" longitudine estică.

Astăzi, comuna Vicovu de Jos este una dintre unitățile administrative ale județului Suceava, fiind așezată în partea de nord a acestui județ, pe partea dreaptă a râului Suceava, în limitele actuale comuna având o suprafață de circa 42 km² (4 195 ha), din care 332 ha teren intravilan și 3 803 ha extravilan.

Având în vedere suprafața comunei, putem afirma că Vicovu de Jos este o localitate de mărime mijlocie în cadrul județului, învecinându-se astăzi în partea de nord și nord-vest cu comunele Vicovu de Sus și Bilca, linia de demarcație fiind râul Suceava; la vest se află comuna Putna, Obcina Mare și Dealul Aluniș; la sud – Obcina Putna, iar la est comuna Gălănești.

În forma actuală, ea a fost constituită ca unitate administrativă în anul 1968, în componența sa neintrând mai multe localități. Comuna Vicovu de Jos este alcătuită din câteva cătune: Remizău, Marginea Satului, Câmpu, Vatra Satului, care, însă, se pierd unele în altele, satul ținându-se lanț pe partea dreaptă a Sucevei, de-a lungul a circa 8 km de la est la vest.

Legăturile cu celelalte comune sunt asigurate de șoselele județene, care trec prin mijlocul localității: una de la est la vest, care asigură legătura orașului Rădăuți cu Putna, și alta dinspre Gura Humorului spre granița de nord a țării.

Drumul principal, azi DJ 209E, datează din epoca medievală, el fiind refăcut și modernizat în timpul stăpânirii austriece, primind denumirea de „drum împărătesc”, datorită faptului că asigura legătura directă dintre Ardeal și Galiția.

De asemenea, teritoriul comunei este traversat și de calea ferată Suceava–Nisipitu, construită în secolul al XIX-lea, tot sub dominație austriacă.

Din punct de vedere fizico-geografic, teritoriul comunei este situat în partea de nord-vest a Depresiunii Rădăuți, la o altitudine medie de 450 m.

În partea de vest, teritoriul localității se suprapune pe zona de contact dintre Depresiunea Rădăuți și Obcina Mare, la o altitudine medie de 500 m, de aici relieful etajându-se și ajungând la altitudini de peste 900 m, în Vârful Aluniș.

Ca în întreaga regiune de contact între podiș și Obcine, cu pante când mai repezi, când mai domoale, versanții au fost tăiați de torenți, pâraie și râuri repezi, care aleargă spre nord-est pe prundișurile abia prinse în ierburile și tufișurile luncilor înguste. Cursurile lor, uneori destul de bogate, sunt rezultatul climatului care caracterizează zona aceasta.

Din acest punct de vedere, comuna Vicovu de Jos este situată într-o zonă de climat temperat, cu un continentalism moderat, lucru reflectat, în principal, în distribuția temperaturilor și precipitațiilor de-a lungul unui an. Temperatura aerului este una dintre componentele cele mai importante în caracterizarea unui climat, ea înregistrând în timp un mare grad de variabilitate. Astfel, temperatura medie în această zonă este de circa 7°C (7,1°C la Stația meteorologică Rădăuți), însă au existat ani în care media anuală a fost 9,1°C (1983) sau a fost sub 6°C (1980). De-a lungul unui an, variațiile sezoniere și lunare ale temperaturilor sunt o expresie a continentalismului, luna cea mai caldă fiind aici iunie (circa 19°C media acestei luni), iar cea mai rece fiind februarie (-5°C). Temperaturile de vară depășesc însă maxime de 30°C (maxima absolută 37,1°C în 1961, la Stația Rădăuți), iar iarna minimele depășesc și ele -30°C (-33°C în 1995, la aceeași stație meteorologică).

Alături de temperatură, precipitațiile sunt un alt factor important de caracterizare climatică. Distribuția precipitațiilor de-a lungul unui an este strâns legată de dinamica maselor de aer și de originea lor. Media multianuală a precipitațiilor în această zonă este de circa 580 mm, însă au existat ani secetoși în care s-a înregistrat o medie de circa 410 mm (1990 – Stația Rădăuți) sau ani ploioși, cu medii ale precipitațiilor de peste 850 mm (1991 – aceeași stație meteorologică). Ploile de primăvară, și mai ales cele de vară, au deseori caracter torențial, fapt ce face ca, primăvara și vara debitele pâraielor din zonă să fie mai bogate.

În ceea ce privește vânturile, cele mai frecvente de-a lungul unui an sunt cele din direcția nord-vest. Iarna își face simțită prezența „crivățul”, care bate dinspre nord–nord-est și care este un element caracteristic al climatului continental de aici.

În ceea ce privește vegetația, pe baza elementelor floristice de aici, se consideră că regiunea aparține Provinciei Central Europene, est carpatice

(V. Băcăoanu ș.a., *Podișul Moldovei. Natură, om, economie*, București, Editura Științifică și Enciclopedică, 1980). Astfel, vegetația aparține în întregime etajului vegetației forestiere, care coboară până la zonele cele mai joase ale văii Sucevei. Dezvoltarea vegetației forestiere a fost favorizată și de climatul umed și răcoros, solurile brune și podzolice, precum și de relieful care se etajează de la est la vest. În privința pădurilor, se disting două subetaje de vegetație forestieră: subetajul pădurilor de fag și subetajul pădurilor de amestec fag–conifere. Multe dintre speciile de arbori de aici au dat denumirea unor locuri, care se păstrează și azi în toponimia locală: *În Plopi, În Mesteceni, Aluniș, În Arini*. Pajiștile montane s-au format pe locul pădurilor defrișate de-a lungul timpului. Astfel, toponime ca *Arșița* demonstrează acest lucru. Prin urmare, ele se află pe terenurile ocupate odinioară de pădurile de amestec, fag și conifere sau chiar rășinoase pure, pe anumite areale. Defrișarea s-a făcut prin poienire, iar poienile au fost ocupate, mai târziu, de stâni, așa cum s-a păstrat și în toponimie (*Poiana Stânișoara*). Alte poieni au primit, însă, denumiri care reflectă diferite alte aspecte. Pajiștile se compun, în general, din ierburi înalte și medii, ca păiușul, firuța, trifoiul, țepoșica, iarba câmpului etc. În lungul luncilor unor râuri ca Suceava sau Remizău a apărut o vegetație intrazonală, formată din specii iubitoare de umezeală ca răchita, salcea, plopul, arinul, crușânul. Unele din aceste specii au dat, de asemenea, denumirea unor locuri: de exemplu *Crușâni* este un loc a cărui denumire vine de la cea a crușânului, arbust care se găsește din abundență în zona denumită astfel.

Fauna este caracteristică zonei de deal și de munte. Se întâlnesc animale ca: lupul, ursul, vulpea, mistrețul, veverița, dihorul, căprioara și păsări: bufnița, cucuveaua, găinușa sălbatică, uliul, ciocănitoarea.

În ceea ce privește hidrografia regiunii, teritoriul comunei Vicovu de Jos se află în totalitate în bazinul hidrografic al râului Suceava, care formează și hotarul nordic al comunei. Există, însă, pe teritoriul comunei și numeroase pâraie care au săpat văi adânci în depozitele de roci friabile, unele păstrând această caracteristică a văii și în denumirea cătunului pe care-l străbate de la un capăt la altul.

Se observă, așadar, că denumirile locurilor de aici păstrează caracteristici ale vegetației sau ale formelor și microformelor de relief din zonă, lucru pe care îl vom urmări pe parcursul capitolelor care urmează.

ISTORICUL COMUNEI VICOVU DE JOS

Îmbinând mărturiile directe privitoare la acest sat cu legendele despre el și cu alte izvoare istorice referitoare la partea de țară unde este așezat Vicovu de Jos, putem schița o istorie convingătoare și semnificativă a localității, reprezentativă atât pentru destinul ei, cât și pentru cel al celorlalte localități, în mijlocul cărora se află situată.

Despre meleagurile acestea, înscrise definitiv în istoria poporului nostru, chiar dacă nu au fost locuite în întregime din cele mai vechi timpuri, nu putem

spune că au fost pustii sau neprielnice pentru așezarea oamenilor cu mult timp în urmă. Existența unor urme paleolitice lângă Gura Humorului, a așezărilor neolitice de la Iliești, a unui cimitir de incinerare aparținând carpilor (ramura nordică a dacilor) la Suceava (unde s-au găsit urme din epoca primitivă), a urmelor de cultură a „amforelor sferice” descoperite la Dealul Iancului de la Grănicești, datând din perioada de trecere de la Neolitic la Epoca bronzului, a așezării dacice de la Siliștea Scheii și, mai ales, a celor 18 tumuli neolitici din țarina Bilcii și a tumulilor din Vicovu de Jos, a unor resturi ceramice și silexuri de tip Cucuteni, descoperite în localitățile amintite, ne îngăduie să spunem că valea Sucevei a fost străbătută, pe ambele maluri, din cele mai vechi timpuri, de ființa omenească, în căutare de hrană, adăpost și liniște.

„Acest rai unic prin fertilitate a avut locuitori statornici din cea mai adâncă preistorie”, scria M. Sadoveanu. Așa cum am arătat mai sus, există în apropiere urme de locuire paleolitice, apoi neolitice, la Horodnicul de Sus, Frătăuții Noi, Bilca și chiar Vicovu de Jos. Epoca bronzului a fost atestată pe teritoriul localităților Horodnicul de Jos, Volovăț, Rădăuți, aceleași localități prezentând și urme de locuire datând din prima vârstă a Epocii fierului. Peste aceste vestigii se suprapun urme de locuire datând din epoca dacică, cea a secolelor al II-lea și al III-lea d. Hr. Începând cu costobocii și dacii liberi, s-au înregistrat mișcări de populații în căutare de vânat sau în timpul retragerilor din fața dușmanilor, mișcări în care probabil au străbătut potecile și dealurile din preajmă, pâraie și locurile împădurite în care nu este exclus să se păstreze, într-un fel sau altul, urme ale trecerii lor.

Atâta timp cât la Siliștea Scheii s-a găsit o monedă de argint ce face parte dintr-o emisiune de la Antoninus Pius (138–161) sau Marcus Aurelius (161–180), lângă Frătăuții Noi s-au semnalat alți tumuli și unele fortificații cu val de pământ, iar la Horodnicul de Jos s-au identificat încă aproximativ șapte tumuli, rămâne sigur faptul că omul nu a ocolit aceste locuri în trecut, cum de altfel nu le ocolește nici astăzi.

Cu toate că de-a lungul istoriei s-au adăugat și alte populații la populația autohtonă, aceasta și-a păstrat, până astăzi, originalitatea etno-culturală, atât în ceea ce privește arhitectura și funcționalitatea gospodăriilor, cât și trăsăturile particulare ale portului, ale meșteșugurilor, ale obiceiurilor și datinilor populare.

De-a lungul timpului, aici au venit, s-au așezat și au conviețuit cu autohtonii diverse populații: triburi germanice, slave, turco-tătare. Cu toate acestea, băștinașii au rezistat tuturor nenorocirilor și și-au păstrat ființa națională, îndârjindu-se să rămână aici ceea ce au fost dintotdeauna – români.

Pătrunderea ușoară pe firul apelor, trecerea fără mari dificultăți a munților, vegetația și fauna bogată, existența unor mari drumuri în preajmă și a unora de legătură între ele a făcut ca omul să fie aici o prezență statornică.

Dintre drumurile cele mai vechi de aici putem aminti pe cel „tătărăsc” (la rândul său așezat pe unul mai vechi), ce trecea dinspre Siret pe la Marginea și

continua către Putna și alte locuri, făcând legătura între estul și vestul țării. De asemenea, drumul ce urca pe valea Sucevei până la Vicov, de unde se despărțea pe o parte spre nord și pe alta la sud, către Marginea și către Straja, trecând peste „plaiul Moldovei” și prin Lucina în Maramureș și Ardeal.

Atâta vreme cât la vreo 20 km este situat orașul Rădăuți, la Marginea există un străvechi centru ceramic, la Siret a fost vechea capitală a Moldovei, la Frătăuții Vechi se află o veche curte boierească cu caracter de apărare, datând probabil din secolele XIII–XIV, iar la Rădăuți se află mormintele primilor voievozi ai Moldovei, este greu de crezut că locurile acestea atrăgătoare de pe malul Sucevei au fost pustii și necunoscute. Poate că nu au fost locuite compact, însă aceste locuri au fost străbătute de oameni din cele mai vechi timpuri și, probabil, în locuri ca acestea cu ape, păduri și poieni se retrăgeau, în vremuri de restriște, cei care au constituit și conservat ființa poporului nostru.

O curiozitate este poate și faptul că această parte de țară nu a cunoscut orânduirea sclavagistă, aici trecându-se direct la structura feudală, moment ce coincide cu perioada de frământare intensă pentru unificarea așezărilor și oamenilor într-un stat centralizat. Acest stat trebuia să reziste presiunilor din vest ale ungarilor, din nord ale polonilor și din est ale tătarilor, cărora li se vor adăuga curând turcii și alți cotropitori lacomi de bogățiile, frumusețile și poziția strategică a acestor locuri.

În legătură cu vechimea Vicovului de Jos s-au emis diverse păreri. Dimitrie Dan, în lucrarea *Cronica Episcopiei Rădăuți*, apărută la Viena, în 1912, afirma că „Mitropolia Moldovei a posedat din vechime satul Vicov de Jos, situat în imediata apropiere a Rădăuțiului, cu moară pe Suceava și vamă și satul Greci pe Siret, dăruit apoi de Alexandru cel Bun, în 7 ianuarie 1402, Episcopiei de Rădăuți”. În cap. IV al lucrării amintite, autorul adaugă faptul că „Mitropolia Moldovei a fost dotată din vechime de Alexandru cel Bun cu satul Vicovu de Jos cu moară și vamă, Greci pe Siretiu și în 7 ianuarie cu Avăreștii”. Lucrarea lui Dimitrie Dan nu indică și sursele informative folosite la întocmirea ei, de aceea nu s-au putut compara cele afirmate de autor cu documentele în cauză. Este, însă, cert că așezarea este anterioară secolului al XV-lea.

În cronică manuscrisă a bisericii Vicovu de Jos apare, în anul 1408, o atestare a așezării, atunci când Alexandru cel Bun, printr-un hrisov, face ca danie acest sat, cu moară călugărească și cu vama mică a Sucevei, Episcopiei și Mitropoliei Moldovei, act care nu apare însă în vreo publicație sau colecție de documente.

În documentele medievale, prima menționare directă a așezării numite azi Vicovu de Jos a fost cea din 12 martie 1458. Este vorba de un document dat de Ștefan cel Mare în favoarea Mitropoliei Sucevei, în care așezarea este numită „Țicov, partea de jos”. În epoca medievală, așezarea a mai fost denumită și „Gicov de jos” însă numele „Țicov” este menționat pentru prima dată în 1436 și se referă la Vicovu de Sus.

Care a fost evoluția reală a așezării până la data menționării sale în documentele medievale nu putem ști, pentru că documentele sunt relativ târzii și cu puține date, însă se pot trasa câteva ipoteze, pornind de la datele cunoscute, care se referă la alte așezări.

Zona depresionară Rădăuți a fost locuită încă din Paleolitic, deci este posibil ca și în Vicovu de Jos să fi fost o așezare veche, care s-a menținut și în epoca medievală. Cine a fost stăpânul sau conducătorul așezării până în secolul al XV-lea sau dacă așezarea a fost una liberă nu putem ști, deoarece nu există documente care să lămurească această problemă.

În ceea ce privește prima întrebare, adică cine a fost conducătorul sau stăpânul așezării, unii pasionați de istoria acestei așezări susțin că ea ar fi aparținut lui „pan Vlad jicovne”, un dregător al lui Ștefan cel Mare. Există în acest sens un document dat de Ștefan cel Mare la 25 iunie 1441, prin care el dăruiește „panului Vlad jicovne și nepotului său Dragoș, pentru credincioasă slujbă, satele Micușani, Miroslăvești și Călinești, precum și trei seliști”. Poate tocmai pe una din cele trei seliști se va înființa și viitorul sat Jicovul de Jos, care va primi numele lui Vlad Jicovne, proprietarul său, iar acest sat va fi pomenit prima dată în documente, cu acest nume, în 1458.

După ipoteza susținută de Dimitrie Dan în lucrarea sa, pe care am amintit-o anterior, satul s-ar fi aflat, la sfârșitul domniei lui Alexandru cel Bun, în stăpânirea Mitropoliei Sucevei. O altă ipoteză ar fi aceea că așezarea a fost întemeiată de câțiva locuitori ai așezării Vicovu de Sus, care, din diferite motive, și-au părăsit vechea așezare și s-au stabilit tot pe valea Sucevei, înființând o nouă așezare, care a primit numele de Vicovu de Jos, în amintirea locului lor de baștină. Sintagma „de jos” a fost adăugată deoarece noua așezare înființată se află mai la vale pe râul Suceava. Ipoteza poate fi acceptată dacă avem în vedere faptul că localitatea Vicovu de Sus este menționată în documente anterior localității Vicovu de Jos.

Prima atestare documentară a Vicovului de Sus o întâlnim într-un document dat de voievozii Ilie și Ștefan, în 23 mai 1436, în favoarea lui Stan Babici și a fraților săi. În document se spune că satul „anume Jicovu de Sus” a fost dăruit lui Stan Babici și fraților săi pentru „dreapta și credincioasa lor slujbă către noi” pentru a le fi „uric cu tot venitul nesticat în veacul veacului lor”. Deci, am putea afirma că în 1436 exista și satul Vicovu de Jos. Dacă este corectă afirmația că satul Vicovu de Jos a fost înființat de locuitori ai satului Vicovu de Sus, atunci se pune iarăși problema de unde provine denumirea de Vicov sau „Jicov”, „Gicov” în documentele din acea vreme. Există, în acest sens, două ipoteze. Unii istorici și lingviști susțin că denumirea satului ar proveni de la numele unui râu, Șikova, care se află pe teritoriul comunei Vicovu de Sus, bazându-se pe faptul că bătrânii, până și astăzi, îi zic „Jicov”. De această părere este și profesorul C. C. Giurescu, în *Istoria Românilor*, ediția 1935. A doua ipoteză este că numele localității poate proveni de la cuvântul „cic-cicova”, care înseamnă unchi, cuvânt de origine slavă. Varianta este posibilă, dacă ne gândim la înrudirea dintre oameni și la faptul că

cele două localități cu același nume sunt foarte apropiate, aflându-se una în continuarea celeilalte, iar locuitorii din Vicovu de Sus au înființat și localitatea Vicovu de Jos.

O altă posibilitate de apariție a localității ar fi aceea că a apărut după înființarea vămii pe Suceava, în preajma punctului respectiv. În legătură cu acest fapt poate fi amintită o altă explicație a denumirii localității. Astfel, forma veche ЖИКВ(В) arată rostirea ž în loc de „vi”. Forma aceasta apare într-un document din 15 martie 1490, în care ЖИ reproduce sunetul moldovenesc ž. Numele satului se pronunța, așadar, ca și astăzi: žikov. Având în vedere toate acestea, se susține ideea că numele localității ar proveni din cuvântul „ВИГЗ”, bucată dintr-o stofă. Deci, numele ar putea fi pus în legătură cu existența vămii mici a Sucevei pe teritoriul localității (Mihai Costăchescu, *Documente moldovenești înainte de Ștefan cel Mare*, vol. I, Iași, Viața Românească, 1931).

Situația Vicovului de Jos, cum se prezenta ea pentru prima dată în documentul din 12 martie 1458, este schimbată de Ștefan cel Mare în 20 septembrie 1479, când este dat Mănăstirii Putna, sub stăpânirea căreia va sta până la venirea austriecilor în Bucovina, la 1774.

Satele Vicovu de Jos și Vicovu de Sus vor fi întărite Mănăstirii Putna, de către Ștefan cel Mare, prin noi documente, unul din 15 martie 1490 și celălalt din 2 februarie 1503. Prin documentul din 12 martie 1458, Ștefan cel Mare oferă Mitropoliei Sucevei două sate: Vereșecani și Ungureni, în schimbul Jicovului de Jos, pe care îl dăruiește Mănăstirii Putna. Acest lucru poate fi explicat prin faptul că Vicovu de Jos se află în imediata apropiere a Putnei și, în plus, avea și moară pe râul Suceava, fiind considerat un punct de importanță deosebită în apropierea graniței.

Situația privitoare la suprafața satului nu este cunoscută, pentru că documentele medievale nu o menționează, ele fiind, în general, sărace în informații referitoare la suprafața, hotarele, numărul de case sau de locuitori ai unei așezări. Nici unul dintre documentele medievale din această perioadă nu face, nici măcar indirect, aluzie la trasarea hotarelor dintre sate. În general, ele obișnuiesc să descrie satele ca având hotarele trasate într-o epocă anterioară. Formula folosită în acte oficiale, atunci când este vorba de hotare, este de forma: „cu toate vechile lor hotare” sau „neclintit nici odinioară în veci” sau „hotarul acestor moșii să fie”. Așadar, documentele moldovenești afirmă că hotarele ar fi existat într-o perioadă mult mai veche, ceea ce ne poate îndreptăți să afirmăm că și Vicovu de Jos, ca și alte sate, are o vechime mult mai mare decât cea dată de prima lui atestare documentară.

Numărul locuitorilor satului, la fel, nu se poate ști cu exactitate, pentru că izvoarele nu l-au reținut. Se știe că în epoca medievală satele nu aveau o populație numeroasă, ele având în jur de 20 de gospodării.

Localitatea Vicovu de Jos este amintită, în documente, și mai târziu, după moartea lui Ștefan cel Mare. Un astfel de document este cel din 21 august 1520,

când „Ștefan Voevod întărește satele Mănăstirii Putna, cumpărate de bunul său Ștefan Voevod, anume Gicovul de Sus, Gicovul de Jos, Voitinul și Măneuții”. Satul va fi pomenit în documente și după această dată, în 1592, în timpul lui Dabija-Vodă, apoi în 1619 de Gașpar-Vodă, în 1623 în timpul lui Ștefan Tomșa-Vodă, în 1650 de Vasile-Vodă, în 1660 de Ștefan-Vodă, în 1677 și 1678 de Antoni Ruset-Vodă, în 1679 și 1683 de Duca-Vodă.

Prima atestare din secolul al XVIII-lea este cea din 20 aprilie 1701, când Constantin Duca Voievod scrie țăranilor din Vicove și Frătăuți, care s-au împrăștiat de răul birurilor, că le-a ușurat birul. Putem trage concluzia, de aici, că la începutul secolului al XVIII-lea birurile erau destul de mari, fapt ce ar fi dus la depopularea așezărilor, printre care se număra și Vicovu de Jos.

Pe parcursul secolului al XVIII-lea, situația satului este destul de grea, el fiind pomenit în documente numai pentru a plăti noi biruri și dări către domnie. Astfel, într-un document din 2 noiembrie 1727, Grigore Ghica Voievod „tocmește pe Vicove și Frătăuți să dea goștina cu cîsla, adică 450 lei pe an”, apoi, în 13 iulie 1742, „domnul Constantin Nicolae Voievod scutește de bir satele mănăstirii Putna, anume Vicovile și Frătăuții”. Va fi scutit de biruri și în 30 mai 1756, când Constantin Mihail Cehan Racovița Voievod dă un document în acest sens satelor mănăstirii Putna. În 5 noiembrie 1761 Grigore Ioan Voievod stabilește hotarele satului Crasna și dă o parte a Vicovului de Jos Mănăstirii Putna, iar cealaltă parte lui Alexandru Ilschi. Un ultim document înainte de ocuparea Bucovinei de austrieci este cel din 13 ianuarie 1764, prin care Grigore Calimah Voievod acordă din nou scutiri de taxe satelor Mănăstirii Putna, printre care se aflau și Vicovele.

Perioada de la jumătatea secolului al XVIII-lea, precum și cea de-a doua jumătate a acestui secol, este una de ample mișcări de populație. Acum se stabilesc în satele din Moldova și Bucovina multe familii din Ardeal, care contribuie la întărirea elementului românesc. Este perioada bejenarilor ardeleni în Bucovina, perioadă de care s-au ocupat mulți istorici, printre care și Ion I. Nistor sau, mai nou, Mihai Iacobescu.

Structura etnică a Bucovinei se prezenta astfel, în urma recensământului rus din 1773–1774: dintre cei 84 514 locuitori din cele 266 de localități și trei târguri, 54 284 erau români (64,23%); ruteni – 17 125; huțuli – 5 975; țigani – 2 655; evrei – 2 425; ruși – 1 665; poloni – 460. În recensământul Rimski-Korsakov mai sunt amintiți și 20 de germani.

În ceea ce privește situația etnică din Bucovina, Ion I. Nistor, într-un articol intitulat *Bejenari ardeleni în Bucovina*, publicat în revista „Codrul Cosminului” în 1927, spunea că „în Moldova de Sus s-au putut observa două curente etnice deosebite: unul slavon, venind din Galiția și Podolia și altul latin, pornind din Transilvania”. Ambele curente „se ciocniră în valea superioară a Siretului, dezlănțuind o luptă seculară între două rase, rasa latină și rasa slavonă, care s-a sfârșit numai de curând cu izbânda finală a curentului etnic românesc”.

Migrațiile de populație din Transilvania spre Moldova s-au produs și înainte de instaurarea stăpânirii austriece, dar și după această dată. De altfel, venirile de populație dinspre Transilvania spre Moldova sunt mult mai vechi. Însuși Ion I. Nistor afirma că „năzuințele românești spre o expansiune etnică dincoace de Carpați sunt așa de vechi, ca însăși zămislirea neamului românesc”. Același autor spunea că și cuceririle lui Traian în Dacia tindeau tot spre nord-est și răsărit. Cu toate acestea, „descălecatului politic din Maramureș i-a premers un descălecat etnic din Transilvania nordică, care a creat baza națională pentru înjgheburile moldovenesc”.

Regiunile de la est de Carpați au continuat să primească bejenari ardeleni și la mijlocul veacului al XIII-lea, într-o măsură așa de mare, încât însuși regele Ungariei s-a văzut nevoit să ia măsuri de stopare a acestui „curent de bejenie”, cum îl numește Ion I. Nistor. Ardeleni vin și în secolul al XIV-lea, începând cu Dragoș, care găsește aici o mică formațiune politică numită chiar Moldova. Referindu-se la venirile lui Dragoș și Bogdan, Miron Costin afirmă că ei „au descălecat aici, în Țara Moldovei, mai întâi în locurile de la poalele munților”, iar Dimitrie Cantemir confirmă și el, la începutul secolului al XVIII-lea, că în „Țara de Sus, unde s-au așezat Drăgoșeștii, se află mai multe așezări decât în Țara de Jos”. Venirea lui Bogdan în zona nordică a Moldovei este atestată și de faptul că acest domn, la fel ca mulți alții, și-a găsit liniștea de veci aici, fiind îngropat la Rădăuți, în ctitoria sa, care îi poartă și numele – Bogdana.

Bejenii au continuat și pe parcursul secolelor următoare, în ciuda tuturor măsurilor luate de autoritățile din Transilvania. Cei care plecau, nu plecau numai din motive economice, ci și din motive de natură politică, socială și confesională, care agravau situația românilor ardeleni în propria lor țară. Românii se vedeau, astfel, despoiați de drepturi politice, națiunea română nefiind recunoscută ca națiune politică în Ardeal, alături de națiunea săsească, secuiască și maghiară. Transilvănenii veneau spre Moldova ademeniți fiind de promisiunile făcute de boieri. Satele din Moldova de Nord erau proprietăți mănăstirești, iar promisiunile făcute de boieri erau foarte atrăgătoare. Boierii le promiteau noilor veniți scutiri de taxe și impozite pe o perioadă de șase ani, vite de muncă, casele moldovenilor fugiți etc. Mărturiile ale plecării unor moldoveni de la casele lor sunt cărțile domnești date de o serie de domnitori, ca Duca-Vodă în 1701 și Grigore Ioan Calimanchi în 1767, documente pe care le-am amintit deja.

Veniri masive de populație dinspre Ardeal s-au înregistrat în Moldova în 1761, 1764 și 1778. Între anii 1761 și 1764 au venit în Bucovina mulți emigranți, care s-au stabilit în 79 de sate bucovinene. Între cei veniți în anul 1763 și stabiliți în Vicovu de Jos a fost și preotul Vasile Nicoară din Ardeal. În 1778 poposește în Vicovu de Jos diaconul Simion Ungureanu, venit din satul Mintiu, din Ardeal. El este consemnat și în *Consignațiunea* din 27 ianuarie 1778, ca aparținând Mănăstirii Putna, împreună cu familia sa. El are pământ în proprietate și se amintește, în *Consignațiune*, și faptul că el este de folos comunei unde a venit. Între anii 1782 și

1788 poposesc la Vicovu de Jos și se așează definitiv aici și familiile Vicol și Cârstean.

Putem spune că această perioadă este una de sporire a numărului de locuitori în Bucovina și, deci, și în satul Vicovu de Jos. Într-o listă a satelor bucovinene din 1782, Vicovu de Jos apare cu 48 de case, în timp ce Vicovu de Sus avea 46 de case, iar Voitinel opt case. Daniel Werenka, în lucrarea *Topographie der Bukowina zur Zeit ihrer Erwerbung durch Österreich* (Czernowitz, 1895), afirma că în anul 1774 existau, în Vicovu de Jos, 101 familii; în 1776, în Vicov și Voitinel existau 112 familii; în 1779 – 175 de familii; în 1780 – 180 de familii, iar în 1784 existau 194 de familii.

Odată cu instaurarea stăpânirii austriece, zona intră în planurile de modernizare ale Curții din Viena. În timpul administrației austriece, denumirea comunei Vicovu de Jos va fi tradusă, de către autorități, în limba germană. Astfel, satul va fi pomenit sub denumirea de Unter Wikow. Datorită faptului că funcționarii administrației austriece nu cunoșteau limba română, numele localității apare, de multe ori, tradus deformat: Wikowa de Schosz; Vikova de Csos; Vikove de Csos; Vikovo de Schoss; Klein Žijkow.

C. Erbiceanu, în lucrarea sa *Istoria Mitropoliei Moldovei și Sucevei și a Catedralei metropolitane din Iași*, în capitolul *Documentele relative la Mitropolia Moldovei*, numește Vicovu de Jos și Vicovul Mic, fapt ce poate explica și denumirea austriacă Klein Žijkow.

Provincia trebuia însă, în primul rând, apărată, fapt pentru care, pe teritoriul Bucovinei au fost staționate importante efective militare. Existau 180 de pichete de pază a frontierei, un căpitanat și patru vicecăpităni, care aveau în subordine plutoane de infanterie și cavalerie, pentru paza granițelor. Subunități militare existau la Siret, Cernăuți, Boian, Suceava, însă sunt semnalate cazărmi pe Măgura Calului, la Câmpulung Moldovenesc, dar și în zona Vicovelor (Mihai Iacobescu, *Din istoria Bucovinei*, vol. 1 (1774–1862) *De la administrația militară la autonomia provincială*, București, Editura Academiei Române, 1993).

Tot în această zonă, administrația imperială ia hotărârea înființării unei herghelii de stat. Înființată inițial la Coțmani, în 1783, ea va fi mutată în 1788 la Vășcăuți pe Ceremuș și apoi, în 1792, va fi stabilită definitiv la Rădăuți. În subordinea acestei herghelii au fost 95 de case (deci 95 de familii). Dintre aceste familii, 80 erau birnici, iar „15 sufleturi” erau scutiți: trei femei sărace, trei scutiți ai mitropolitului Iacov, cinci preoți și patru țigani.

Câțiva ani mai târziu, Parohia Vicovu de Jos (care includea Bilca și Voitinel) avea 179 de familii. La înființarea Protopopiatului Vicovului de Jos, satul avea 192 de familii. Din 1818, Bilca devine sat de sine stătător, iar Voitinel și Gălănești abia în 1843.

Recensămintele populației au continuat, în Bucovina, în toată perioada stăpânirii austriece, păstrându-se date ale acestor recensăminte din tot secolul al XIX-lea și de la începutul secolului al XX-lea. Mai importante în secolul al XIX-lea sunt cele din

1823, când erau înregistrate 538 de suflete, și 1843, când se înregistra o populație de peste trei ori mai mare ca în 1823, și anume 1 701 suflete, dintre care 886 de bărbați și 815 femei.

La cumpăna secolelor al XIX-lea și al XX-lea, în anul 1900, în comuna Vicovu de Jos se înregistrau 520 de familii, adică o populație de 2 563 de persoane (aproximativ 5 membri într-o familie), dintre care 1 271 de bărbați și 1 292 de femei. Se observă un echilibru clar între numărul bărbaților și cel al femeilor, echilibru care nu se va putea menține în timpul celor două războaie mondiale, balanța înclinând atunci în favoarea femeilor, dar care va fi restabilit ulterior. Tot din perioada stăpânirii austriece sunt și datele din 1908, când Emil Grigorovitzza publica *Dicționarul geografic al Bucovinei*. În acest dicționar, Vicovu de Jos apare descris astfel: „Comună rurală din districtul Rădăuți, așezată pe malul drept al Sucevei, în fața localităților Vicovu de Sus și Bilca. Suprafața era de 32,74 km², avea 2 843 locuitori români de origine ortodoxă și câțiva germani. Este străbătută de drumul principal Marginea–Ciudei, care se unește aici cu drumul ce vine de la Frătăuții Vechi și cu cel comunal de la Putna. Este gară a liniei locale Hadikfalva–Frasin. Are un oficiu telegrafic-poștal, o școală populară cu 4 clase, o biserică parohială cu hramul «Pogorârea Sf. Duh», un CEC și o bibliotecă”. Se observă, din această descriere făcută de Grigorovitzza, că satul Vicovu de Jos era, la începutul secolului al XX-lea, destul de dezvoltat, existând aici biserică, școală, bibliotecă, oficiu telegrafic și poștal, CEC, ceea ce ne îndreptățește să afirmăm că și gradul de cultură al oamenilor era destul de ridicat. Aceasta era situația Vicovului de Jos înaintea momentului istoric de importanță națională din 1918 și putem spune că și situația generală a Bucovinei era foarte bună din punct de vedere al organizării teritoriale și al gradului general de cultură al locuitorilor. După 1918, Bucovina va intra în componența statului unitar român, fiind administrată mai departe, de-a lungul secolului al XX-lea până în prezent, de autoritățile de la București.

Localitatea Vicovu de Jos va avea o evoluție lentă pe parcursul secolului al XX-lea până astăzi. La cel mai important recensământ din prima jumătate a secolului al XX-lea, și anume cel din 29 decembrie 1930, comuna Vicovu de Jos avea o populație de 4 180 de locuitori (2 016 bărbați și 2 164 femei). Situația dinainte de cel de-al Doilea Război Mondial nu era mult schimbată față de 1930, iar după război, mai exact la recensământul din 15 martie 1966, populația comunei era de 4 634 locuitori, din care 2 203 bărbați și 2 431 femei. Se observă, așadar, că populația a cunoscut o evoluție foarte lentă, din 1930 și până în 1966 numărul populației crescând cu doar 454 locuitori. Sunt evidente deci urmările celui de-al Doilea Război Mondial.

La recensământul din 1992, comuna Vicovu de Jos avea o populație de 6 820 de locuitori.

NUMELE LOCALITĂȚII VICOVU DE JOS

Până la forma actuală, numele localității Vicovu de Jos a suferit diverse transformări. În prima atestare documentară, localitatea este numită „jicovul, partea de jos”. Este vorba de documentul din 12 martie 1458, prin care Ștefan cel Mare s-a înțeles cu mitropolitul „chir” Gheorghe și a schimbat satele Vereșecani și Ungureni cu „jicovul, partea de jos, pe Suceava, cu moară și vamă care se ia la sat dintotdeauna”. Din acest document se înțelege că satul este mult mai vechi. Nu putem ști însă, cu precizie, cât de vechi este satul și care este numele exact al lui.

Dimitrie Dan menționează în lucrarea sa, *Cronica Episcopiei Rădăuți*, faptul că Mitropolia Moldovei a posedat, din vechime, satul Vicovu de Jos, situat în imediata apropiere a Rădăuțiului, dăruit apoi de Alexandru cel Bun, în 7 ianuarie 1402, Episcopiei de Rădăuți. Tot el afirmă, în aceeași lucrare, că Mitropolia Moldovei a fost înzestrată din vechime, de Alexandru cel Bun, cu satele Vicovu de Jos cu moară și vamă, Greci pe Siretiu, cu Avăreștii în 7 ianuarie 1402. Aceste informații duc la concluzia că satul este încă din secolul al XV-lea, însă D. Dan nu indică sursele de informație folosite, motiv pentru care nu s-au putut compara cele afirmate de autor cu documentele în cauză. De aceea, nu se știe nici forma exactă sub care apare numele satului în documentul respectiv, dat de Alexandru cel Bun. Numele de „Jicov” este menționat într-un document din 23 mai 1436. Este vorba, însă, de prima atestare documentară a Vicovului de Sus, iar actul respectiv este dat de voievozii Ilie și Ștefan, în favoarea lui Stan Babici și a fraților săi. Așadar, forma de „jicov” care apare și în documentul din 12 martie 1458 pare a fi cea mai veche formă sub care a fost cunoscută actuala localitate Vicovu de Jos.

Nu trebuie să uităm nici documentul din 25 iunie 1441, dat de Ilie și fratele său Ștefan Voievod, care dăruiesc unui anume „pan Vlad jicovne (jicov) [ВЛАД ЖИКОВ] (DRH, I, p. 300–301, doc. 215) și nepotului său Dragoș, pentru credincioasă slujbă, satele Micușani, Miroslăvești și Călinești, precum și trei seliști. Așa cum am arătat și în istoricul comunei, acest pan Vlad jicovne poate fi întemeietorul satului Vicovu de Jos, care ar fi putut lua naștere pe una din cele trei seliști”.

Spre sfârșitul secolului al XV-lea, satul apare cu denumirea de „Gicov de Jos”, denumire care apare și în secolul al XVI-lea, în 1520. Este vorba despre un document datat 15 martie 1490 (6998), prin care se arată că satul „Gicov de Jos” era în continuare în privilegiul Mănăstirii Putna, la fel cum va fi și în 2 februarie 1503 (7011).

În documentul din 15 martie 1490, denumirea satului apare sub forma ВИШИИН ЖИКВ (В), unde ЖИ reproduce sunetul moldovenesc *Ț*. Deci, numele satului se pronunța așa cum îl pronunță poporul, adică *ȚIKOV*. Pornind de la acestea, putem face o legătură între numele comunei și cuvântul de origine slavă ВИГЗ – bucată dintr-o stofă (M. Costăchescu, *Documente moldovenești înainte de*

Ștefan cel Mare, vol. I). Deci, numele comunei poate fi pus în legătură cu existența, în vechime, a vămii pe teritoriul localității, așa cum am arătat și în istoricul comunei.

În ceea ce privește originea exactă a numelui Vicov nu s-a ajuns, încă, la o concluzie unanim acceptată. De-a lungul timpului au fost date diverse explicații care încearcă să lămurească, într-un fel sau altul, denumirea localității. Pe lângă cele două variante amintite mai sus, vom discuta în continuare altele, care au fost mai des propuse.

Una dintre aceste explicații susține că numele localității provine de la cuvântul de origine slavă „jarcău”. Acest cuvânt slav înseamnă cojoc confecționat din piele de oaie, iar varianta ar putea fi acceptată dacă avem în vedere faptul că îmbrăcămintea specifică a populației din localitate, în anotimpul rece, este cojocul din piele de oaie.

O altă variantă susține că denumirea comunei provine de la cuvântul „jicol” sau „viscol”. Această explicație este motivată prin aceea că iernile sunt foarte friguroase, iar viscolul își face foarte des simțită prezența. Iorgu Iordan, în D.N.R.F., menționează vicol < viscol < žiscol. Deci, jicov, zicov > Vicov sunt variante vechi populare. De asemenea, este formulată ideea că numele de Vicov ar proveni din cuvântul latin *vicus*, -i, care înseamnă sat.

O altă variantă, susținută și de istoricul C. Giurescu în *Istoria Românilor* (1935), arată că numele localității poate proveni de la numele unui pârâu Șikova, care se află pe teritoriul comunei Vicovu de Sus. Cei care susțin această variantă se bazează pe faptul că bătrânii, până și astăzi, denumesc pârâul „jicov”.

Mai mult, numele de Vicov apare tradus în limba germană și sub formele Schikov, Unter-Szikow, care se aseamănă foarte mult cu numele pârâului Șikova. Aceste traduceri apar însă în timpul stăpânirii austriece, între 1775 și 1918, cum vom vedea în cele ce urmează.

Există, de asemenea, o serie de variante ce explică denumirea localității Vicovu de Jos după modul de formare al acesteia. O primă ipoteză este aceea că numele comunei ar proveni de la cuvântul slav „cic-cicova”, care înseamnă unchi. Varianta este posibilă dacă ne gândim la înrudirea dintre oamenii din cele două comune aflate una în continuarea celeilalte, situate de o parte și de alta a râului Suceava, iar locuitorii din Vicovu de Sus au înființat și localitatea Vicovu de Jos. O a doua variantă ce explică numele comunei este legată de apariția localității după înființarea vămii pe Suceava, însă aceasta a fost amintită anterior.

Dacă în documentele medievale comuna era denumită „Gicov” sau „Jicov”, iar mai târziu apare cu numele de Vicov, în documentele din secolele al XVII-lea și al XVIII-lea, în timp, sub diferite stăpâniri, numele s-a schimbat. De fapt, nu a fost o schimbare a numelui, ci o traducere a acestuia în limba stăpânitorilor. Astfel, după 1775, când Bucovina intră sub stăpânire austriacă, noua administrație va traduce și numele comunei Vicovu de Jos în limba germană. În acest fel, localitatea a fost denumită diferit în documentele austriece, apărând sub forme ca: Unter-Wikow, Untervikow, Vicovain Csos, Wikow de Schoss, Wikowo de Schosz,

Vikove de Csos, Klein-Žijkow (D. Werenka, *Topographie der Bukowina*, Cernăuți, 1895).

Dintre formele mai des întâlnite sub care apare localitatea Vicovu de Jos în documentele austriece sau în diverse alte lucrări, le amintim pe următoarele: 1) Unter Szikow – denumirea apare pe o hartă a Bucovinei, publicată ca anexă la lucrarea lui D. Werenka, *Topographie der Bukowina zur zeit ihrer Erwerbung durch Oesterreich (1774–1785)*, Cernăuți, 1895. Harta poartă titlul *General Karte der Bukowina, 1774*; 2) Unter-Vikow – această denumire apare într-o lucrare în limba germană, publicată în *Documente privitoare la istoria Românilor* (colecția Eudoxiu Hurmuzaki), apărută la București în 1876; 3) Schikov – denumire apărută pe o hartă a lui F. G. Bawr, editată la Amsterdam, în 1783, în limba franceză. Harta este realizată după ridicări topografice efectuate între anii 1768 și 1774 și poartă denumirea *Carte de la Moldavie pour servir à l'Histoire militaire de la guerre entre les Russes et les Turcs*; 4) Unter-Wikowa – această denumire apare într-o anexă în limba germană a lucrării lui D. Werenka, *Topographie der Bukowina*; 5) Untervikow – denumirea apare într-o lucrare a Comisiei Centrale de Statistică din Viena (1907), dar și într-o anexă la Decretul-lege 3 099 din 12 iulie, din „Monitorul Oficial”, nr. 91, din august 1919. Actul poartă titlul *Tabloul numirilor oficiale ale comunelor urbane și rurale din Bucovina*; 6) Vicova in Csos – denumirea apare într-un document în limba germană, publicat în *Documente privitoare la istoria Românilor* (colecția E. Hurmuzaki), VII, apărută la București în 1876; 7) Vikova de Csos – denumirea apare într-un document în limba germană, *Individual-Ausweyß, 1776*, publicat ca anexă la lucrarea lui D. Werenka; 8) Vikova de Schoss – apare într-un document în limba germană din 1786, publicat și în lucrarea lui Myron M. Călinescu, *Normalien der bucovinaer gr. or. Diözese von 1777–1786*, I–II, Cernăuți, Pardini, 1887–1889; 9) Vikova in Csos – apare într-un document în limba germană, datat în 1778, care se găsește, în manuscris, la Arhivele Statului București, Fondul *Consiliului aulic de război*, XXXIII/30; 10) Vikove de Csos – apare într-o lucrare în limba germană a lui Gabriel Splény, *Tabela localităților și locuitorilor Bucovinei*, publicată în „Jahrbuch des Bukowiner Landes-Museums” (1894). Apare, de asemenea, și într-un document, tot în limba germană, anexat lucrării lui D. Werenka.

În alte documente, numele localității Vicovu de Jos apare tradus și în alte limbi. Astfel, avem traduceri în limba rusă, ucraineană sau poloneză a numelui comunei. În lucrarea *Tezaurul toponimic al României. Moldova*, vol. I, partea a II-a, sunt amintite următoarele denumiri: în limba rusă, Нізнй Виков – numele apare pe o hartă în limba rusă, intitulată *Karta teatra voini v Evropea 1828–1829 godov*, apărută în 1835. Harta a fost începută în 1829 și este anterioară catagrafiei din 1831–1832, fiind menționată împărțirea administrativă mai veche; în limba ucraineană, Нізнй Виков – denumirea apare într-o lucrare în limba polonă, apărută în 1855, la Lwow, și în lucrarea lui E. Fischer, în limba germană, *Die Bukowina*, Czernowitz, 1899; Wikiw Dolisznyj – această denumire o găsim într-o

lucrare în limba germană, apărută la Viena în 1907; în polonă, Wikow Dolny – denumirea apare într-o lucrare a lui O. M. Żukowski, apărută la Cernăuți în 1914, în limba polonă; Wikow Dolisznyj – denumirea apare într-o anexă a Decretului-lege 3 099, din 12 iulie, publicat în „Monitorul Oficial”, nr. 91 din august 1919; Wikow Wyżny – denumirea apare într-o lucrare în limba polonă, din 1855.

Aceste denumiri ale localității Vicovu de Jos apărute în diverse documente sau lucrări nu sunt decât traduceri diferite, în limbile germană, polonă, rusă sau ucraineană. Desigur, ele nu ne pot da nici un indiciu asupra originii numelui comunei, însă se poate observa că unele variante ce explică numele localității se aseamănă cu câteva dintre documentele arătate mai sus.

Acestea sunt principalele variante care explică mai mult sau mai puțin plauzibil numele localității Vicovu de Jos.

Și dacă în legătură cu prima parte a denumirii sunt neclarități, în ceea ce privește terminația cuvântului Vicov nu sunt probleme, pentru că ea este „-ov”, terminație specifică cuvintelor slave. Așadar, primul cuvânt din numele satului este de origine slavă.

A doua parte a denumirii localității este ușor de explicat, iar explicația poate pleca de la ideea că așezarea a fost întemeiată de câțiva locuitori ai Vicovului de Sus, care, din diferite motive, și-au părăsit vechea așezare și s-au stabilit tot pe valea Sucevei, înființând o nouă așezare, care a primit numele de Vicovu de Jos, în amintirea locului de baștină. Sintagma „de Jos” a fost adăugată deoarece noua așezare înființată se află mai la vale pe râul Suceava. Ipoteza aceasta poate fi acceptată deoarece localitatea Vicovu de Sus este menționată în documente anterior localității Vicovu de Jos, la 23 mai 1436, într-un document dat de voievozii Ilie și Ștefan în favoarea lui Stan Babici și a fraților săi.

Așadar, există două localități cu numele Vicov, ambele situate pe cursul mijlociu al râului Suceava, una mai spre munte, deci mai „sus”, iar cealaltă mai la vale, adică mai „jos”.

ONOMASIOLOGIE

Toponimica, această adevărată istorie nescrisă a unui popor, este o știință relativ tânără, comparativ cu alte științe cărora, de cele mai multe ori, le oferă un bogat material de studiu. Fiind „o știință de graniță”, așa cum o numea Al. Graur, toponimia „interesează, deopotrivă, pe geograf, pe istoric, pe etnolog și pe lingvist”. Cu toate acestea, toponimia rămâne, în esență, o disciplină lingvistică.

Desigur, pe parcursul lucrării, vom apela și la geografie, istorie sau etnografie, pentru explicarea diverselor toponime, însă cercetarea materialului toponimic presupune, în primul rând, studierea acestuia din punct de vedere etimologic, fonetic, morfologic și lexical.

Unul din motivele care ne-a determinat să abordăm o astfel de temă de toponimie este faptul că, deși zona cercetată s-a bucurat de atenția specialiștilor,

folcloriști, ca Simion Florea Marian, istorici și lingviști, diferitele aspecte ale graiului acestui ținut nu au putut fi studiate decât sporadic sau raportate la alte domenii.

De multe ori, preocupările de toponimie au fost determinate de nevoile de argumentare ale altor științe, mai ales atunci când acestea nu găseau suficiente probe materiale pentru susținerea unor afirmații. Însuși Nicolae Iorga afirma că l-a urmărit gândul „întregirii cunoașterii istoriei românilor prin cercetarea numelor de localități” și a altor elemente geografice, el fiind convins că acestea ascund „o comoară ignorată”.

Numele de locuri îl ajută pe istoric, de multe ori, să elucideze aspecte din istoria unui popor, pentru care documentele lipsesc sau sunt insuficiente și irelevante, dar, în același timp, explicarea unui toponim se realizează și cu ajutorul datelor istorice. Elemente ale lexicului unei limbi date fiind, chiar atunci când au caracter strict de nume proprii, toponimele nu pot, cel puțin principal, să fie studiate cu toată seriozitatea necesară decât de lingviști.

Oricare ar fi punctul de plecare al cercetătorului, Iorgu Iordan este de acord că se impune, chiar de la început, cunoașterea etimologiei toponimelor, apoi stabilirea cu exactitate a originii lor lingvistice. Prin urmare, studiul strict lingvistic al „numelor topice” trebuie să preceadă pe cel geografic, istoric sau etnologic. La rândul său, Ilie Dan susține că filologul este obligat „să studieze comportarea lingvistică a numelor în ceea ce privește fonetica, morfologia, sintaxa, sistemul derivării și lexicul”.

În lucrarea de față vom ține seama de principiile deja verificate ale cercetării lingvistului și ale istoricului, sperând ca, în acest fel, să aducem o contribuție modestă la cunoașterea toponimiei existente în localitatea Vicovu de Jos, din județul Suceava. Nu trebuie să pierdem din vedere nici faptul că, dată fiind originea etnică a locuitorilor, toponimia acestei zone reflectă evoluția și geografia acestor locuri.

Dacă ținem seama de situația specială a acestei regiuni, pe de o parte, determinată de migrația perpetuă a populației transilvănene în aceste locuri, pe de altă parte de reperele istorice date ale Bucovinei într-un moment social-istoric dat, vom înțelege că aceste repere se reflectă nemijlocit în nomenclatura topică a regiunii. Din acest punct de vedere, localitatea Vicovu de Jos are specificul ei, determinat de anumite coordonate istorico-geografice și care pot constitui cheia înțelegerii multor nume de locuri din zonă.

Analizând marea majoritate a toponimelor, s-a constatat că multe dintre ele au punctul de plecare în numele apelative, adică substantive sau, mai rar, adjective din limba curentă, care indică natura accidentelor de teren, adevărate definiții scurte, dar cu atât mai pregnante ale acestora: deal, vale, movilă, pădure, poiană, luncă etc.

Apelativele, în procesul de toponimizare, își pot pierde, treptat, caracterul concret noțional, devenind nume proprii, care individualizează o anumită particularitate de teren.

În procesul de toponimizare, mulți termeni au cunoscut sau cunosc și acum un caracter dublu: de apelativ și de nume topic. Astfel, apelative ca: bahnă, coastă, deal, cot, groapă, pârau, poiană intră în structura a numeroase toponime: *Coasta lui Mina, În cot la Fusoica, Dealul Leahului, În groapă la Gulan, Pârâul Calului, Poiana Stânișoara*. Aceste nume de locuri, chiar dacă sunt compuse din elemente ale lexicului curent, nu pot fi confundate cu apelativele corespunzătoare, deoarece ele au trăsături specifice, diferite de cele ale apelativelor dintre care funcția de individualizare este cea mai importantă.

O mare parte a apelativelor sunt folosite de geografi, ca termeni ce fac parte din vocabularul de specialitate, marcând, astfel, o strânsă legătură între geografie și toponimie. Această legătură a fost concretizată și prin apariția *Marelui Dicționar al României*, editat de Societatea Geografică Română, în 1990, important atât pentru geografie, cât și pentru cercetarea toponimiei.

Este important de reținut faptul că o parte din termenii ajunși în rândul termenilor de specialitate au existat și există, încă, în uzul zilnic ca apelative, ceea ce atestă originea lor în lexicul vorbirii curente. Așadar, vorbind despre toponimia localității Vicovu de Jos, se impune a fi subliniate, în mod deosebit, aceste numiri, indiferent de originea lor lingvistică și se cer tratate ca niște cuvinte ale limbii noastre, în sens strict, căci numai după ce au ajuns românii să le întrebuițeze cu valoare de nume, le-au extins uzul, folosindu-le, în același timp, cu ambele valori, de cuvinte obișnuite și de toponimice.

Cu toate acestea, ele nu ne spun nimic despre vârsta lor; din aceste motive, ele nu pot fi folosite ca argumente istorice sau etnografice, nici măcar atunci când vechimea lor este atestată de surse documentare. Simpla prezență a lor într-o regiune nu probează că, pe vremuri, au trăit aici reprezentanți ai populației din limba căreia își au originea apelativele în discuție.

O interpretare corectă care trebuie dată acestui fapt este că transformarea în toponime a unor asemenea cuvinte a fost făcută de populația majoritară din partea locului, din timpuri mai mult sau mai puțin apropiate, adică, în cazul nostru, sunt o creație a românilor.

Considerând istoric toponimia localității Vicovu de Jos, putem afirma că aceasta este un fel de istorie nescrisă a comunei, o arhivă ce păstrează peste timp amintirea unor întâmplări și fapte importante, care au impresionat, într-un fel sau altul, sufletul oamenilor. Astfel de exemple pot fi: *Dealul Leahului, Pârâul Rusului, La Jidani* sau chiar *Remizău*.

Iorgu Iordan atrage atenția că „tot felul de momente istorice din viața [...] colectivităților umane: istorice, sociale, economice, politice, psihologice, găsesc ecou, adesea foarte prelungit, uneori permanent și definitiv în toponimie. Dacă, de pildă, românii au venit, fie și numai trecător, în atingere cu reprezentanți de-ai altor

popoare străine, locurile pe unde au hălăduit ori s-au așezat aceștia au fost, de multe ori, botezate cu numele etnice respective, care le păstrează astfel pentru vreme îndelungată sau chiar pentru totdeauna amintirea”. Exemple concludente, în acest sens, ar fi toponimele: *La Rohată, La Ștric, Dealul Leahului*.

La fel s-a întâmplat, în numeroase cazuri, cu numele unui întemeietor sau proprietar de sat (denumirea Vicovului poate că provine de la acel pan jicovne) sau cu alte personaje care au jucat un rol în istoria localității: *Poiana Bonchii, Fântâna la Becica* etc.

De asemenea, multe dintre toponimele întâlnite în localitatea Vicovu de Jos poartă denumirea unor persoane importante în viața satului sau unele locuri păstrează, în denumirea lor, numele unui vechi proprietar: *În deal la Savu, Gârlele lui Todirel, Groapa Pleștii, Lunca la Puric*.

Numele topice din zona cercetată evidențiază capacitatea oamenilor de a sesiza însușirile locurilor, cu forma, natura și poziția terenului, reflectă ocupațiile și starea socială a locuitorilor de pe aceste meleaguri, păstrează amintirea unor evenimente și fapte istorice care au impresionat sufletul localnicilor.

Prezentarea și comentarea toponimelor de pe teritoriul localității Vicovu de Jos am făcut-o după următoarea clasificare: toponime personale și toponime descriptive.

TOPONIME PERSONALE

În Andrieni, parte a cătunului Remizău, locuit de numeroase familii cu numele de Andrei.

La Arsân, suprafață cu fânețe din țarina localității Vicovu de Jos, care aparține unei familii numită Arsenie.

La Bihu, zonă situată în partea localității numită Câmp, unde, în apropiere, se află locuința unui cetățean poreclit Bihu.

În Bocheni, uliță care se află în cătunul Margine, locuită de numeroase familii cu numele de Boca.

În Burceni, o parte a cătunului Remizău, locuită de multe familii cu numele de Burciu.

În Cărceni, uliță a cătunului Remizău, locuit de multe familii cu numele de Carcea.

În Cârsteni, uliță a cătunului Remizău, locuit de multe familii cu numele Cârstean.

Coasta la Huzurica, panta de unde începe Muntele Aluniș. Denumirea provine din faptul că aceasta aparține unei familii poreclite Huzurica.

Coasta la Lăbeni, bucată de pământ din pajiștile naturale, care a aparținut familiei Laban, plecată din zona Vicovului odată cu migrația în Dobrogea.

Coasta la Mina, pantă abruptă situată în partea de sud a localității Vicovu de Jos, care aparține unei familii poreclite Mina.

În cot la Filip, ținut de pajiști naturale în care pădurea face anumite forme geometrice, aparținând unei familii numite Filip.

În cot la Fusoica, o suprafață de fânețe naturale, situată în partea de sud-vest a localității, unde pădurea face un cot, iar pământul aparține unei familii numită Fusa.

În cot la Irimiță, o suprafață de fânețe, situată în partea de sud a localității, al cărei proprietar este un cetățean cu numele de Irimie.

La Dabâca, vad comercial situat la intersecția drumurilor județene Rădăuți–Putna și Rădăuți–Nisipitu.

Dealul Babei, deal situat în cătunul Remizău, cu altitudinea de 520 metri, cultivat cu cartofi și plante furajere, care a aparținut unei femei bătrâne, căreia localnicii îi spuneau babă.

Dealul la Baci, zonă din islazul comunal, unde un cetățean își avea instalată stâna.

Dealul la Larion, deal situat în partea de sud-est a localității Vicovu de Jos, în apropierea gospodăriei unui cetățean cu numele Larion.

Dealul la Savu, deal mic situat în cătunul Remizău, a cărui denumire provine de la cetățeanul care locuiește pe acest deal.

Fântâna la Andriucă, fântână care se află pe ulița Andrienilor, din cătunul Remizău.

Fântâna la Becica, fântână din pădurea localității Vicovu de Jos, construită de o familie ucraineană, numită Becica.

Fântâna lui Fleondor, fântână cu cumpănă, construită și situată în apropierea unor familii poreclite Fleondor.

Fântâna la Tănăseni, izvor cu știubei care izvorăște din Dealul Cireșei, din care oamenii iau apă în timpul cositului fânului. Denumirea vine din faptul că pământul unde se află fântâna aparține unui cetățean cu numele Tănase.

Fântâna lui Zăhărnău, fântâna situată în cătunul Remizău, lângă gospodăria unui cetățean poreclit Zăhărnău.

La Gălăneșteni, teritoriu împădurit aflat în partea de vest a localității Vicovu de Jos, care aparținea în trecut locuitorilor localității Gălănești.

Gârlele lui Todirel, zonă accidentată în urma alunecărilor din țarina localității, care aparține unui proprietar cu numele Todirel.

În Gervasa, suprafață din islazul comunal, unde și-a avut domiciliul o femeie poreclită Gervasa.

În Ghețâieni, uliță situată în cătunul Margine, locuită de numeroase familii cu numele Ghețâu.

În Giugiucheni, un mic cătun al localității Vicovu de Jos, locuit de câteva familii poreclite Giugiuc.

În groapă la Gulan, o adâncitură cu fânețe naturale din țarina localității, aparținând unei familii poreclite Gulan.

Groapa Pleștii, scufundătură, destul de adâncă, situată la poalele Dealului Babei. Pe fundul acestei văi curge Cracul, un afluent al pârâului Remizău. Această groapă, prin amenajare, a devenit teren arabil, cultivat cu: trifoi, porumb, ovăz și aparține familiei Pleșca.

La Horodniceni, zonă împădurită care aparținea, în trecut, locuitorilor comunei Horodnic.

La Horștiu, zonă de contact între dealul Remizăului și terasa râului Suceava. Denumirea provine de la un locuitor poreclit Horștiu.

În Hrihoreni, uliță aflată în cătunul Remizău, locuită de numeroase familii cu numele Hrihor.

Huciul la Fischer, teren mic, cu vegetație arborescentă deasă, care a aparținut, în trecut, unei familii germane numită Fischer.

La Jidani, teren împădurit care a fost exploatat, în jurul anilor 1920–1930, de niște patroni evrei.

Lunca la Puric, o parte din lunca pârâului Remizău Sec, care a aparținut unui cetățean poreclit Puric.

La Militon, o zonă cu fânețe naturale din țarina localității, care aparține unei familii poreclite Militon.

În Munteni, uliță situată în cătunul Margine, locuită de numeroase familii cu numele Muntean.

În Paciucheni, uliță situată în partea de nord a localității Vicovu de Jos, locuită de câțiva locuitori porecliți Paciuc.

În Pătrășteni, porțiune din fânețele localității Vicovu de Jos, care aparține unor familii cu numele Patraș, originari din Bilca.

Pârâul Axinății, afluent al pârâului Remizău, aflat în vecinătatea pământurilor unei femei numită Axinia.

Pârâul Bonchii, pârâu care se află în partea de vest a localității Vicovu de Jos și care străbate Poiana Bonchii.

Pârâul Frăsânii, pârâu situat în partea de sud a localității, care străbate proprietatea unei femei cu numele Eufrozina.

Pârâul la Vicovanu, vale a pârâului Caliuha, situată în apropierea locuinței lui Coroamă Pavel, care se află la hotarul localității Vicovu de Jos și satul Voitinel, care aparține localității Gălănești.

Pârâul lui Manole, afluent al pârâului Remizău, care trece pe lângă terenurile aparținând familiei Manole.

Pârâul Popii, suprafață de teren cu vegetație arborescentă, care a aparținut bisericii, situată în partea de sud a localității Vicovu de Jos.

Pârâul Rusului, zonă din islazul comunal în care armatele nemțești au făcut o serie de tranșee, pentru a se apăra împotriva trupelor rusești care au suferit mari pierderi (etimologie populară).

Pârâul Țiganilor, afluent al pârâului Remizău, care curge în partea de est a localității și străbate teritoriul locuit de țigani.

Podul Pleșcanilor, pod situat în cătunul Caliuha, în apropierea unor familii cu numele Pleșca.

Poiana Bonchii, porțiune de teren aparținând localității Vicovu de Jos, situată în partea de vest a acestuia. Înainte era pajiște pentru animale, azi sunt ogoare cu culturi agricole. Denumirea provine din faptul că pământul a aparținut unei familii Bonca, în jurul anului 1900.

În Rotăreni, uliță din cătunul Caliuha, locuită de numeroase familii cu numele Rotaru.

În Șorodocani, uliță din cătunul Margine, locuită de mai multe familii cu numele Șorodoc.

În Tudoseni, uliță din cătunul Margine, locuită de numeroase familii numite Tudose.

În Țuguieni, uliță din cătunul Remizău, locuită de câteva familii cu numele Țugui.

În vârful la Zaharie, deal cu altitudinea de 625 metri, acoperit cu fânețe naturale, al cărui proprietar a fost un cetățean cu numele Zaharie.